

centrală neurologică – dizartria (întâlnită îndeosebi la copiii și elevii cu deficiență mentală), termenul potrivit pentru a denumi corect diagnosticul logopedic, Nedezvoltare sistemică a vorbirii, de nivel 1, sever accentuat, pe fond de insuficiență (dizabilitate) mintală severă. Dizartrie pseudobulbază.

BIBLIOGRAFIE

1. AGHEANĂ, VIOREL. *Dezvoltarea cognitivă la copiii cu deficiență mintală*. Editura Universității din București, editura-unibuc.ro, 2017.
2. HAȚEGAN, CAROLINA BODEA, *Logopedia: Terapia tulburărilor de limbaj. Structuri deschise*. București: Editor Trei, 2016.
3. ZLATE, MIELU. *Introducere în psihologie*. Ediția III. București: Editura Polirom, 2015.
4. АЛЕШИНА, Ю.А.; БЕТАНОВА, С.С. Логопедические технологии коррекции системного недоразвития речи различной степени проявления у детей с умственной отсталостью. Стр. 152-160./ *Сб. Науч. трудов всероссийской заочной научно-практической конф.* Москва: Из-тво: МГУ, 2015 г.
5. ЛАЛАЕВА, Р.И. *Логопедия в таблицах и схемах: учебное пособие*. М.: Парадигма, 2009. <http://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=210581>
6. ЛАПОШИНА, Е. Психологические барьеры общения у детей с ограниченными возможностями в условиях инклюзивного образования. În: *Psihologie. Pedagogie specială. Asistență socială*, nr. 19, 2010, pp. 42-54.
7. МОРГАЧЁВА, Е.Н. Отграничение умственной отсталости от сходных состояний. (по работе А. Ф. Тредголда «тупые и отсталые дети»), стр. 116-123 // *Вестник РГГУ*, № 1 (3). *Научный журнал*, 2017.
8. ФИЛИЧЕВА, Т. Б.; ЧЕВЕЛЕВА, Н. А.; ЧИРКИНА, Г. В. *Основы логопедии: Учеб. Пособие*. М.: Просвещение, 1989.

IMPACTUL FAMILIEI MONOPARENTALE ASUPRA CREȘTERII ȘI DEZVOLTĂRII COPILULUI

Dița Maria, lector univ., UPS „I. Creangă” din Chișinău

CZU: 37.018.1:159.922.7

Abstract

The influence of the family environment is conditioned by a number of characteristic factors, which are particularized from family to family, giving the specific note of the children's personality, as a reflection and echo of the parents personality. The atmosphere of the single-parent family, its lifestyle, principles and beliefs inspired to family members by parents, that is, by those who naturally create the family, their concerns, their level of culture, pedagogical training and interest in children's education, fairness in relations with people and attitude towards work, all these factors create an educational environment, that will decide the coordinates of the child's personality.

Key-words: family environment, child personality, culture, education, educational environment.

Familia este considerată, în zilele noastre, o unitate sociobiologică și psihologică și se caracterizează prin raporturi de rudenie între persoanele ce o alcătuiesc. Familia oferă o identitate socială, ca și tutela, dispune de un anumit buget comun și un sistem de conviețuire, relații de

dependență afectivă, spontană, intimitate, dar și distanțe psihologice nuanțate, distribuția coparticipării și responsabilității educative și de întrajutorare [4]

Familia ca celulă socială (grup) menține și transgresează forme de stabilitate socială (tradiții, obiceiuri comune), pe de altă parte cuprinde o potențialitate de schimbare datorită tineretului sau ca factor de recepționare foarte activă a schimbărilor de viață socială – dar are relații și cu persoane ce au traversat evenimente deosebite, perioade de mari transformări și consecințele acestora. Experiența și învățarea socială acumulate cu privire la ce „este posibil” este astfel foarte mare în familiile mari [2, 4].

În Dicționarul de Psihologie, coordonat de Ursula Șchiopu, familia este de foarte mare importanță în structurarea și formarea personalității copilului. Părinții influențează copiii prin concepția lor despre lume și viață, dar și prin comportamentele lor în care acționează temperamente, atitudini, dorințe, intoleranțe etc. [13].

Mediul familial conține reguli de comportament, obiceiuri, valori ce organizează viața de zi cu zi a familiei, aceste repere permit copilului să revadă consecințele evenimentelor și conduitelor, să sesizeze granițele de toleranță, aspirațiile, dorințele generale din familie, latentă fuziune dintre membrii ei.

Familia este considerată, din timpuri străvechi, ca fiind rezultatul unei alianțe între două sau mai multe persoane de sex diferit, cu un anumit grad de legitimitate, alianță care a avut, ca scop sau doar ca rezultat, procreerea și de aici perpetuarea prin noi-născuți a unei părți care intră în componența comunității din care făceau parte, neam, clan [4].

În 1997, Ursula Șchiopu definea familia ca „nucleu social primar reunit prin căsătorie, legătura de sânge sau adopție” [13].

La etapa actuală societatea se confruntă cu un fenomen care are impact negativ asupra creșterii și dezvoltării armonioase a copilului – *familia monoparentală*.

Familiile monoparentale sunt cele formate dintr-un singur părinte și copiii lui, care conviețuiesc împreună într-un singur menaj permanent sau temporar. Acest tip de familie atipică poate apărea în urma: decesului unuia dintre părinți, a divorțului, a abandonului familiei, apariției unui copil și creșterii acestuia în afara căsătoriei, adopției realizate de către o persoană fără posibilități fiziologice de a avea copii (sterilă) sau rămasă fără copii și dorește să întrețină și să crească unul sau mai mulți [7].

Familia monoparentală mai este numită, de marea majoritate a oamenilor, ca fiind o familie dezorganizată și chiar decăzută, fiind în același timp familie dificilă, în care viața normală de familie este perturbată. Acest gen de familie provoacă starea de inadaptare a copilului, favorizând tulburările de comportament, descompunerea morală și delincvența.

Consecințele acestui fenomen pot fi grupate în următoarele *categorii*: tulburări de comportament, tulburări de personalitate, dificultăți școlare, comportament predelinvent (furt, fugă) și delincvență. Cu alte cuvinte, se poate spune că sursele familiale generează toată gama manifestărilor specifice copilului inadaptat. Cauza acestor manifestări trebuie căutată tocmai în procesul inadaptării subiectului la condițiile vieții lui, în primul rând, la condițiile vieții familiare. Dorința de a schimba aceste condiții sau de a găsi un alt mediu potrivit aspirațiilor sale, axată pe lipsa de experiență și dezorientarea caracteristică unei persoane (părinte / copil) lăsate fără sprijin și îndrumare îl împing în cele din urmă până la acte disperate și inconștiente [9].

Ca formă de comunitate fundamentală în cadrul societății, familia monoparentală condiționează îndeplinirea idealului uman, contribuind prin aceasta la progresul societății și la realizarea perspectivelor de viitor ale individului.

Influența mediului familial este condiționată de o serie de factori caracteristici, care se particularizează de la familie la familie, dând nota specifică personalității copiilor, ca reflectare și ecou al personalității părinților. Atmosfera din familia monoparentală, stilul de viață al acesteia, principiile și convingerile inspirate membrilor familiei de părinți, adică de cei ce în mod firesc creează familia, preocupările lor, nivelul lor de cultură, pregătirea pedagogică și interesul pentru educația copiilor, corectitudinea în relațiile cu oamenii și atitudinea față de muncă, toți acești factori creează o ambianță educativă, care va hotărî coordonatele personalității copilului [11].

Familia monoparentală apare mai întâi ca o familie morbidă și descompusă din punct de vedere moral, traumatizată și traumatizantă. Dezechilibrul comunității familiale se transmite membrilor ei. Manifestările patologice caracteristice familiei sunt însușite de fiecare din membrii ei și apar ca manifestări individuale. Familia, oarecum perturbată, creează un cadru favorabil apariției la copii a deficiențelor de comportament, ca urmare a dezadaptării și a înstrăinării lor de mediul familial și social [8].

Familia monoparentală sau destrămată accentuează și mai mult carențele familiei, multiplicând dificultățile ei pe planul educării și creșterii copiilor.

Copilul suferă consecințele oricăror sentimente care tulbură legătura familială, de la simple dificultăți materiale care creează nervozitate și înăspresc relațiile, până la incompatibilitatea dintre părinți, care duce în cele din urmă la despărțire.

Existența triumghiului tată – mamă – copil este atât de importantă, încât atunci când lipsește unul din cei trei membrii sau este înlocuit cu altă persoană, apar dificultăți și riscuri serioase în viața familiei.

În prezent, familiile monoparentale au devenit o caracteristică permanentă și evidentă a multor societăți. Întrucât s-a observat că familia tradițională, și anume cea formată din soț, soție și copii, este înlocuită de alte forme de viață familială [5].

Numărul tot mai mare de familii monoparentale reprezintă un motiv de îngrijorare, întrucât părinții fără partener și copiii lor se confruntă cu stres emoțional, cu necesități economice și cu dezavantaje sociale.

Se folosesc diverse expresii referitoare la mamele / tații care își cresc singuri / singure copiii, dintre care amintim „mamă / tată fără partener” se referă la mamele / tații care nu au fost niciodată căsătoriți/ căsătorite, sau „mame singure / tați / singuri” este o expresie mai cuprinzătoare care face referire la toate mamele sau toți tații ce-și cresc copiii fără ajutorul unui bărbat, respectiv, femei. Acești părinți pot fi divorțați, separați, văduvi sau care nu au fost niciodată căsătoriți.

Structura familiei monoparentale este una asimetrică, formată dintr-un părinte și copilul/ copiii său /săi, fie prin decesul celuilalt părinte, fie prin divorț, fie prin abandonarea familiei de către un părinte, fie prin decizia de a nu se căsători a părintelui, fie prin adopțiunea realizată de o persoană singură, fie prin nașterea „întâmplătoare” a unui copil dintr-o relație liberă, în afara căsătoriei, cu referire, în special, la „părinții adolescenți”. Majoritatea familiilor monoparentale provin din familii nucleare dezorganizate sau scindate prin deces.

A fi părinte singur, nu este neapărat o experiență devastatoare pentru adult sau pentru copii, dar de asemenea nu este în permanență confortabilă. Experiența de a fi părinte singur, rămâne una de tip familial, ce duce la modificări și schimbări în raporturile dintre părinți și copii. Schimbările, deși sunt cu mult mai semnificative, ele pot depinde de tipul pe care îl consacră mama, adulții, ca și copiii, de modul în care ambii adulți și copiii dezvoltă diferite strategii de a face față problemelor, noi stiluri de viață. Aceste adaptări și ajustări pot fi relativ temporare pentru mulți indivizi, câtă vreme majoritatea părinților singuri reușesc să se recăsătorească. Marea majoritate a părinților singuri sunt, mai degrabă, femei, decât bărbați, acestea asigurându-le copiilor custodia, din rațiuni nu numai naturale, dar și culturale.

Doar o mică parte dintre femeile divorțate încredințează custodia copiilor tatălui. „În cultura spațiului american și european continuă să fie abordată acea atitudine socială care stigmatizează acest tip de „înțelegere/ aranjament” [10].

Profilul psihosocial al mamelor-solitare include următoarele caracteristici:

- majoritatea familiilor monoparentale conduse de femei sunt formate din mamă și copilul ei;
- în familiile monoparentale, mama asigură mai curând custodia fetelor decât a băieților;
- în mod semnificativ mai mult de jumătate din toți copiii negri americani, de sub 18 ani, locuiesc cu mama lor, în vreme ce doar unul din 16 copii albi, sub 18 ani, este în această situație;
- numărul familiilor monoparentale conduse de femei care nu au fost niciodată căsătorite a crescut semnificativ;
- mamele singure, ca părinte, se pot aștepta la experiența dificultăților financiare. Ele pot afecta indivizii pe termen lung. Copilul devine un suport economic pentru multe dintre familiile monoparentale conduse de mame, iar unul din trei copii proveniți din aceste familii primesc ajutor familial pentru copilul dependent sau asistență socială;
- mamele, ca părinte singur, își extind rolul cu sarcini auxiliare, nespecifice lor - sexului. Această „acoperire” de roluri simultane parentale necesită timp, energie și angajează „cereri” conflictogene din punct de vedere psihologic”.

Individul, ca și rezultat, este capabil să obțină performanță în îndeplinirea eficientă și efectivă a anumitor sarcini ale rolului și aceasta caracterizează conduita parentală a multor părinți singuri, fie ei tați sau mame.

Femeile-mame care au o pregătire superioară și posibilități financiare au în general mai puține probleme ca mame-singure, decât femeile-mame care nu beneficiază de asemenea posibilități și care au un nivel scăzut de pregătire. Așadar, mamele cu statut social mai scăzut rezolvă mai greu problemele în ceea ce privește absentarea de la serviciu, ocazionată de îmbolnăvirile copilului, vacanța școlară și îngrijirea și supravegherea copiilor mici.

La mamele-singure, dilatarea rolului parental are ca efect accentuarea mai multor patternuri autoritare în îngrijirea copiilor. Atribuirea unor responsabilități sporite primului născut, față de frații săi mai mici, este una din schimbări survenite în cadrul familiilor monoparentale. „Experiența stresantă a mamei-singure este generată de faptul că ea trebuie să participe la cea mai mare parte a activităților familiale: sarcini domestice, îngrijirea copiilor, timp personal de autoîngrijire și activități sociale și recreative” [10].

Profilul psihosocial al taților-solitari

„Familia monoparentală, condusă de tată, constituie o minoritate în cadrul acestui tip de familie. În ultimii 20 de ani, ea a devenit totuși mult mai frecventă. Vârsta medie a acestor bărbați variază de la studiu la studiu, dar în medie ei au între 35 – 50 ani, fiind raportată, în 1984, în jur de 42 de ani. Totuși vârsta medie a bărbaților tați-singuri poate fi în descreștere în ultimii ani [10].

Printre caracteristicile familiilor monoparentale conduse de tați, menționăm:

- În structura familiilor monoparentale conduse de tați intră mai curând băieții decât fetele, ei preferând adesea să locuiască împreună cu tatăl custodial. Explicația este dată de faptul că atitudinea socială tinde să promoveze ideea că băieții pot prezenta dificultăți de disciplinare mai mari decât fetele, ceea ce le favorizează mamei acordul de încredințare a custodiei băieților, mai curând tatălui. Mai sunt incriminați și alți factori precum ar fi necesitatea preluării de către băiat a comportamentului de sex – rol de la tată și dificultățile acestuia de a-l transmite la fete. Mitrofan I. și Ciupercă C. susțin, în „Psihologia vieții de cuplu”, cum că „în cultura noastră nu este obișnuită asumarea de către tată, în întregime, a sarcinilor parentale și a responsabilităților față de copii. În trecut, până la moartea soției, soțul era absolvit de sarcini de îngrijire parentală, recunoscându-i-se doar răspunderea pentru suportul economic și, eventual, moral. Ideea că bărbatul poate conduce și își poate asuma activitățile parentale, la fel cu femeia, este relativ nouă și ea reflectă creșterea numărului de bărbați care sunt în situația de custode” [10].

Pe bărbați, motivațiile care-i determină să dorească sau să accepte postura de părinte-singur sunt diferite, pe de o parte se situează acei bărbați care susțin dreptul lor de a-și exercita parentalitatea, întrucât se simt capabili și motivați afectiv pentru aceasta, pe de altă parte, cei care sunt obligați să consimtă la exercitarea custodiei, ca urmare a poziției tribunalului sau mamei, care se dovedește incapabilă să-și îngrijească copiii, atât fizic cât și emoțional. Adaptarea la noul rol, al tatălui, este favorizată desigur atunci când tatăl dorește efectiv custodia și exercitarea responsabilităților ei. „Acești tați se implică real în sarcinile parentale, se autopercep ca fiind capabili de performanță mai mult decât alți tați și, evident, își vor petrece mult mai mult timp pentru a învăța și deprinde „parentalitatea”, dovedind mai mult succes decât ceilalți tați singuri” [10].

Tații, ca părinți-singuri, dispun de o mai mare libertate financiară decât mamele singure, ca urmare a nivelului, în general, mai crescut de educație, care le permite asigurarea unei securități economice sporite și o mai mare flexibilitate în folosirea resurselor financiare.

Față de mamele singure, dilatarea rolului parental la tații singuri este o experiență diferită, pentru că ei nu sunt implicați, în general, în sarcinile domestice cu mult mai mult decât în asumarea rolului lor de bază. Dificultățile experimentate de ei în această privință sunt puține, dintre care, amintim, totuși, prepararea hranei, care este considerată o problemă de importanță majoră. Dar majoritatea sarcinilor casnice sunt îndeplinite de către copii, sau cu ajutor social din afară. Tatăl poate să se bizuie pe un copil mai performant în privința anumitor sarcini, în locul copilului mai mare, a primului născut. Tații care au fiice, în ceea ce privește îngrijirea căminului, primesc mai mult ajutor, decât tații care au fii, ca urmare a diferențelor în practicile și expectațiile de socializare. Dacă, ar fi să comparăm familia cu doi părinți, cu cea a tatălui singur, vom constata că aceasta din urmă primește mai puțină participare din partea copiilor, în problemele casei. „Aceasta se poate datora:

1. unei neimplicări intenționate a copiilor de către acești tați, în efortul de a dovedi deplina lor competență în conducerea căminului;
2. în supoziția ușurării tranziției vieții copilului la noul cămin, cu părintele singur, nu se așteaptă o prea mare implicare a acestuia în sarcinile domestice;
3. dificultăți ale copilului în a obține performanțe, regulat, în treburile casnice, datorită implicării în două cămine succesive – cel al tatălui, ca și cel al mamei” [10].

Marea majoritate a taților se plâng de desincronizări între îngrijirea copilului, treburile casnice și responsabilitățile muncii cotidiene. Problema cea mai majoră pare să fie îngrijirea copilului mic. Structurarea activităților copiilor mai mari este de asemenea o problemă comună. Mulți dintre tații care asigurau o supraveghere susținută a copiilor lor mai mari, angajați în activități extrașcolare cum ar fi atletism, dans etc., își reduc în noua postură, numărul de ore afectate lor, pentru a putea face față cât mai bine sarcinilor de la domiciliu. Cei mai mulți dintre tații-singuri au experiența schimbării orelor de muncă, deoarece ei tind să-și reducă numărul de ore petrecute în afara căminului, atât ca să le fie convenabil copiilor lor.

Tații singuri pot fi performanți, în mod efectiv, în rolul parental. Multe cercetări confirmă abilitatea bărbatului de a-și conduce activitățile parentale, cu competență, câtă vreme este sănătos și benefic pentru copii.

„În familia tatălui-singur, natura și calitatea relației tată – copil sunt influențate de doi factori:

1. interacțiunea timpurie dintre tată și copil, încă din prima copilărie, favorizează o adaptare mult mai rapidă la noul statut de părinte-singur;
2. dorința și inițiativa proprie a tatălui de a asigura custodia copilului ușurează adaptarea acestuia, comparativ cu a celui căruia i se încredințează creșterea copilului de către tribunal.

Tații singuri au un rol adecvat în susținerea nevoilor emoționale, fiind recunoscută abilitatea lor de a furniza „hrană emoțională” copilului (ceea ce se consideră un fel de rol funcțional „maternal”), și mulți dintre ei se autopercep foarte satisfăcuți în rolul parental. Copiii lor îi resimt mult mai „calzi” și afectuoși, decât își resimt tații copiii din familiile biparentale” [10].

BIBLIOGRAFIE

1. ACHIM, I., OLARU, T. *Cetățean, familie, societate*. București: Editura Politică, 1970.
2. AGNES, P.; STĂNCIULESCU, E. *Sociologia educației familiei*. Iași: Editura Polirom, 2002.
3. BATĂR, D. *Modele culturale în familia românească*. Sibiu: Editura Universității „Lucian Blaga”, 2001.
4. BATĂR, D., *Familia în dinamica societății*. Sibiu: Editura Universității „Lucian Blaga”, 2004.
5. DAFINOIU, I. *Personalitatea „Metode calitative de abordare. Observația și Interviuul”*. Iași: Editura Polirom, 2002.
6. DUMITRAȘCU, N. *Tehnicile proiective în evaluarea personalității*. București: Editura Trei, 2005.
7. FILIPESCU, P.; ANDREI, I. *Tratat de dreptul familiei*. București: Editura All beck, 2001.
8. FILIPESCU, P.; CALMUSCHI, O. *Raporturile juridice dintre părinți și copii*. București: Editura Academiei Române, 1985.
9. MIHĂILESCU, I. *Sociologie generală*. Iași: Editura Polirom, 2003.
10. MITROFAN, I.; CIUPEARCĂ, C. *Psihologia vieții de cuplu*. București: Editura Sper, 2002.
11. PRECIADO, N. *Cómo lograr más confianza*. Madrid: Escribe a Buzon del Lector, 2005.
12. RUSU, M. *Dreptul familiei*. Sibiu: Editura Universității „Lucian Blaga”, 2005.
13. URSULA, S. *Dicționar de psihologie*. București: Editura Babel, 1997.